Anlamla İlgili Anlatım Bozuklukları

Gereksiz Sözcük ve Ek Kullanımı : İyi bir cümlede yeterli sayıda sözcük kullanılır. Başka bir deyişle gereksiz sözcüklere yer verilmez. Çünkü, gereksiz sözcük kullanımı cümlenin duruluğunu bozar ve anlatım bozukluğu yaratır. Bu anlatım bozukluğu şu şekillerde olabilir :

Eş ve Yakın Anlamlı Sözcüklerin Aynı Cümle İçinde Kullanılması : Örnek :

Atatürk'ün yaptığı yenilikçi devrimler, sosyal ve siyasal yaşamımızı kökünden değiştirmiştir.

Atatürk'ün yaptığı devrimler, sosyal ve siyasal yaşamımızı kökünden değiştirmiştir.

Yatmadan önce dişlerini fırçalamayı unutma.

Yatmadan dişlerini fırçalamayı unutma.

Giyimlerinde, konuşmalarında ve davranış biçimlerinde bir gariplik yoktu.

Giyimlerinde, konuşmalarında ve davranışlarında bir gariplik yoktu.

Yardımcı Eylemlerin Gereksiz Kullanılması : "Et, ol" yardımcı eylemlerinin yerini ad ve ad soylu sözcüklere gelen herhangi bir yapım eki tutuyorsa, ya da bunlar cümleden çıkarıldığında, bir anlam değişimi veya daralması olmuyorsa, yardımcı eylemlerin kullanılması gereksizdir.
Örnek :

Kendine iyi bakmadığı için sık sık hasta oluyor.

Kendine iyi bakmadığı için sık sık hastalanıyor.

Doktorun bütün hastalarını iyi ettiğini duydum.

Doktorun bütün hastalarını iyileştirdiğini duydum.

Bu işin en kısa sürede biteceğini umut ediyordum.

Bu işin en kısa sürede biteceğini umuyorum.

Gereksiz Ek Kullanımı : Örnek :

İhaleye birçok yerli ve yabancı firma**lar** katılmıştı.

İhaleye birçok yerli ve yabancı firma katılmıştı.

Bu beste**si** onun en tanınmış eseridir.

Bu beste onun en tanınmış eseridir.

Babam**ın** başı ağrıdığında aspirin içerdi.

Babam başı ağrıdığında aspirin içerdi.

Yanlış Anlamda Kullanılan Sözcükler : Kimi sözcükler aynı kökten türediği için yazılış ve okunuş olarak birbirine benzer; ancak bunların anlamları farklıdır. Bu sözcükler karıştırılıp birbirinin yerine kullanılırsa, anlatım bozukluğu ortaya çıkar. Ayrıca kimi durumlarda cümlenin anlamıyla, o cümlenin içinde yer alan bir sözcük anlamaca uyuşmaz, çelişir. Sözcük yanlış anlamda kullanıldığı için de anlatım bozukluğu ortaya çıkar.
Örnek :

Güzelliğinin farkında olduğunu belirten davranışlar sergiliyordu.

Güzelliğinin farkında olduğunu gösteren davranışlar sergiliyordu.

Bu kadar çekimser olmana gerek yok; aralarına katıl, girişken ol.

Bu kadar çekingen olmana gerek yok; aralarına katıl, girişken ol.

Kimi uyarıcı ilaçlar, sporculara yarardan çok zarar sağlamaktadır.

Kimi uyarıcı ilaçlar, sporculara yarardan çok zarar vermektedir.

Yanlış Yerde Kullanılan Sözcükler : Bir cümlede her sözcüğün yerli yerinde, başka bir deyişle her sözcüğün kullanılması gereken yerde olması gerekir. Cümle içindeki bir tek sözcüğün bile yerini değiştirmek farklı anlamlar, farklı yorumlar ve yargılar oluşturur. Kimi zaman da mantıksal tutarsızlıklara yol açar. **Örnek :**

Ekonomik ve sosyal yönden geri kalmış ülkemizin belli bölgelerine kalkınmada öncelik tanınacak.

Ülkemizin ekonomik ve sosyal yönden geri kalmış belli bölgelerine kalkınmada öncelik tanınacak.

Ankara'da Kızılay'ın yapılan yeni binası görkemli olacak.

Kızılay'ın Ankara'da yapılan yeni binası görkemli olacak.

Okulu bitirince doktor olarak doğduğu kasabada çalışmaya başladı.

Okulu bitirince doğduğu kasabada doktor olarak çalışmaya başladı.

Anlamca Çelişen Sözcükler : Anlamca, cümlenin yargısıyla uyuşmayan, cümlede iletilen yargıyla çelişen ya da karşıtlık yaratan sözlerin bir arada kullanılması önemli bir anlatım kusurudur. Cümlenin anlamında çelişki, genellikle "kesinlik" ve "olabilirlik" anlamı taşıyan sözlerin bir arada kullanılmasından kaynaklanır. **Örnek :**
Kapının önünde
tamı tamına
üç beş nöbetçi vardı.

Kapının önünde **üç beş** nöbetçi vardı.

Eminim ki bunca gürültü patırtı en çok onu üzmüş olsa gerek.

Bunca gürültü patırtı en çok onu üzmüş **olsa gerek**.

Kuşkusuz bütün çalışmalarının ödülünü sonunda **belki** alacaksın.

Kuşkusuz bütün çalışmalarının ödülünü sonunda alacaksın.

Mantısal Tutarsızlık : Bir cümlede, iletilmek istenen anlamın eksiksiz olabilmesi için düşünce ve mantık son derece önemlidir. İyi bir anlatımda sağlam bir düşünme ve mantık yürütme temel koşuldur. Mantıksal hataları ve tutarsızlıkları içeren cümleler, dil bilgisi kurallarına uygun olsalar bile anlamı ve yargıyı eksiksiz iletmezler. Bu tür yanlışlar genellikle dikkatsizlik sonucu ortaya çıkar. **Örnek:** Önümüzdeki haftanın önemli programlarından bazılarını sizlere **hatırlatmaya** çalıştık.

Önümüzdeki haftanın önemli programlarından bazılarını sizlere **tanıtmaya** çalıştık.

Önlem alınmazsa bu hastalık **ölüme**, hatta **kısmi felce** neden olabilir.

Önlem alınmazsa bu hastalık **kısmi felce**, hatta **ölüme** neden olabilir.

Son turda atlet, **arkasındaki** yarışçıyı bir hamlede geçti.

Son turda atlet, **önündeki** yarışçıyı bir hamlede geçti.

Deyim ve Atasözü Yanlışları : Deyim ve atasözleriyle ilgili iki tür yanlışlık yapılabilir :

§ Deyimler ve atasözleri, kalıplaşmış söz gruplarıdır. Bu kalıpların bozulması ve bir sözün yerine eş anlamlısının getirilmesi anlatım bozukluğu yaratır.

§ Bir deyimin ilettiği anlamla, cümlenin taşıdığı anlam arasında bir uyumsuzluğun olması anlatım bozukluğuna neden olur. **Örnek :**

Bir koyundan iki deri çıkmaz.

Bir koyundan iki post çıkmaz.

Haydi bakalım seç pirincin taşını.

Haydi bakalım ayıkla pirincin taşını.

Tüm itirazlara göz yummuştu.

Tüm itirazlara kulak tıkamıştı.

Karşılaştırma Yanlışları : Kimi durumlarda varlıklar, nesneler ve kavramlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları göstermek için yapılan karşılaştırmalar ya ikili bir anlam, iki farklı yorum yaratır ya da mantığa uymaz. Böyle durumlarda cümlede anlatım bozukluğu ortaya çıkar.
Örnek :

Kardeşim annemi babamdan çok sever.

Sen futboldan benden daha çok hoşlanırsın.

Sırma gibi siyah saçlarını toplayıp topuz yaptı.

Dil Bilgisi Kuralları İle İlgili Anlatım Bozuklukları :

Yüklem Yanlışları :

Yüklem Eksikliği : İki farklı yargının tek eylemsiye veya tek yükleme bağlanması, çoğu kez yargılardan birinin eylemsiyle ya da yüklemle uyumsuzluğuna neden olur ve bu durum anlatım bozukluğu yaratır. Bu durumda her farklı yargıyı ayrı bir yan cümleye (eylemsiye) ya da yükleme bağlamak anlatım bozukluğunu ortadan kaldırır. **Örnek :**

Çok az veya hiç çalışmadan sınava girdiler.

Çok az çalışarak veya hiç çalışmadan sınava girdiler.

İş konusunda ben onu, o da beni etkilemek istemez.

İş konusunda ben onu **etkilemek istemem,** o da beni etkilemek istemez.

Hava açık; ama sıcak değildi.

Hava açık**tı**; ama sıcak değildi.

Yüklem Uyuşmazlığı : Sıralı cümlelerde yüklemlerin kip ve kişi ekleri yönünden uyumlu olmaları gerekir. Bu eklerin uyumsuzluğu anlatım bozukluğu yaratır. **Ör nek :**

Sabahları bana
uğrar
, okula birlikte
giderdik
.

Sabahları bana uğrar**dı**, okula birlikte giderdik.

Badana boya bitmiş, evi yerleştirecektik.

Badana boya bitmiş**ti**, evi yerleştirecektik.

Bu konuda seyircilerle biz eleştirmenler bir kez daha ters düştü sanırım.

Bu konuda seyircilerle biz eleştirmenler bir kez daha ters düştü**k** sanırım.

Birleşik cümlelerde, yan cümlenin yüklem çatısıyla temel cümlenin yüklem çatısı, etkenlik ve edilgenlik yönünden uyumlu olmalıdır. Birinin çatısıyla temel cümlenin yüklem çatısı, etkenlik ve edilgenlik yönünden uyumlu olmalıdır. Birinin çatısı etkenken diğerinin edilgen olması, çatı uyumsuzluğuyla ilgili anlatım bozukluğu oluşturur. Sıralı cümlelerde yer alan yüklemlerin de çatılarının etkenlik edilgenlik yönünden uyumlu olması gerekir. **Örnek :**

Toplantıda hep aynı konu tartışılıyor, saatlerce aynı şeyler **konuşuyordu**.

Toplantıda hep aynı konu tartışılıyor, saatlerce aynı şeyler **konuşuluyordu**.

Midesinden şikayeti olanlara fazla kızartma **yememesini** tavsiye ediyorlar.

Midesinden şikayeti olanlara fazla kızartma **yememelerini** tavsiye ediyorlar.

Özne Yanlışları : Sıralı ve bağlı bileşik cümlelerde ortak olarak kullanılan öznenin bütün yüklemlere uyması gerekir. Özne, bu eylemlerden birine uymazsa cümlede özne yüklem uyuşmazlığı ortaya çıkar. Bu tür anlatım bozuklukları, her farklı yargıya ayrı bir özne kullanılmasıyla giderilebilir. Ayrıca özneyle yüklem arasında, kişi yönünden ve tekillik çoğulluk yönünden bir uygunluk da olmalıdır. **Örnek :**

Kitaptaki yanlışlar düzeltilecek ve ikinci baskıya girecek.

Kitaptaki yanlışlar düzeltilecek ve **kitap** ikinci baskıya girecek.

O resimlerinde pastel renkleri kullanmış, bu nedenle çok çabuk satılmış.

O resimlerinde pastel renkleri kullanmış, bu nedenle **resimleri** çok çabuk satılmış.

Nesne Yanlışları :

Nesne-Yüklem Uyuşmazlığı : Bu uyuşmazlık, bileşik cümlelerde nesnenin, ilk cümlenin yüklemine uymamasından kaynaklanır. Bu bozukluk ikinci cümleye dolaylı tümleç, edat tümleci veya nesne eklenerek giderilebilir. **Örnek :**

Beni hiçbir zaman unutmadı, her zaman mektup yazdı.

Beni hiçbir zaman unutmadı, her zaman **bana** mektup yazdı.

Çocuğun gözlerindeki yaşı silip, yerine oturttu.

Çocuğun gözlerindeki yaşı silip, **çocuğu** yerine oturttu.

Nesnelerin Yapısal Uyuşmazlığı : Bir cümlede aynı eklerle türetilen birden çok eylemsi, nesne görevinde kullanılabilir. Bu nesnelerin ekleri farklı kullanılmışsa bunlar arasında yapısal uyumsuzluk oluşur ve bu uyumsuzluk anlatım bozukluğu yaratır.
Örnek :

Seni anladığımı ve **onaylayışımı** gözden kaçırmazdın sanmıştım.

Seni anladığımı ve **onayladığımı** gözden kaçırmazdın sanmıştım.

Ne gelişini ne de **gittiğini** gördüm.

Ne gelişini ne de **gidişini** gördüm.

Tümleç Yanlışları :

Dolaylı Tümleç-Yüklem Yanlışları : Bileşik cümlelerde ortak olarak kullanılan dolaylı tümlecin, ilk cümlenin yüklemine uyarken ikinci cümlenin yüklemine uymadığı görülebilir. Böylece tümleç-yüklem uyuşmazlığı ile ilgili anlatım bozukluğu ortaya çıkar.
Örnek :
Kadına

her fırsatta
bağırıyor
, sürekli
aşağılıyordu
.

Kadına her fırsatta bağırıyor, **kadını** sürekli aşağılıyordu.

Sana her konuda güveniyor ve yardım bekliyoruz.

Sana her konuda güveniyor ve **senden** yardım bekliyoruz.

Zarf Tümleci-Yüklem Yanlışları : Bileşik cümlelerde, zarf tümleci ortak olmadığı halde, bütün yüklemler için ortak öğe kabul edilirse, anlatım bozukluğu ortaya çıkar. Bu anlatım bozukluğu, ikinci cümleye bir zarf tümleci ilavesiyle giderilebilir. Bu nedenle bu anlatım bozukluğunun diğer adı, zarf tümleci eksikliğidir. **Örnek :**

Her zaman senin yanındayım, seni yalnız bırakmayacağım.

Her zaman senin yanındayım, **hiçbir zaman** seni yalnız bırakmayacağım.

Hiçbir zaman kendini düşünmedi, ailesinin mutluluğu için çalıştı.

Hiçbir zaman kendini düşünmedi, **her zaman** ailesinin mutluluğu için çalıştı.

Edat Tümleci-Yüklem Yanlışları : Bileşik cümlelerde, edat tümleci durumundaki öğe, ortak olmadığı halde ortak kabul edilirse anlatım bozukluğu meydana gelir. Bu uyuşmazlık ikinci cümleye uygun bir tümleç ya da nesne eklenerek giderilebilir. Aynı şekilde bir dolaylı tümleç,

nesne ya da öznenin yüklemle uyum sağlamayış nedeni bir edat tümleci eksikliği olabilir.
Örnek :

Akşamları kitapçıya uğrar, saatlerce sohbet ederdi.

Akşamları kitapçıya uğrar, saatlerce **onunla** sohbet ederdi.

Arkadaşımın babası geldi, bir süre sohbet ettik.

Arkadaşımın babası geldi, bir süre **onunla** sohbet ettik.

Tamlama Yanlışları :

Tamlaması Yanlışları : Bir ad tamlamasında;

§ Tamlayan ya da tamlanan sözcüklerden birinin eksikliği,

§ Tamlayan veya tamlanan eklerinden birinin kullanılmaması dolayısıyla tamlayan eksikliğinin anlam belirsizliği yaratması, ad tamlamasına ilişkin belli başlı yanlışlıklardır. **Örnek :**

Onun böyle işlerle uğraşmaya ne vakti vardı ne de zamanıdır.

Onun böyle işlerle uğraşmaya ne vakti vardı ne de **bunun** zamanıdır.

Sıfat Tamlaması Yanlışları : Sıfat tamlamasına ilişkin yanlışlıklar şu şekilde oluşabilir;

§ "Bir" den büyük sayı sıfatlarıyla kurulan sıfat tamlamalarında adın çoğul eki alması yanlışlık yaratır. Bu tür sıfat tamlamalarında adın tekil kullanılması gerekir. **Örnek:**

Toplantıda üç ya da daha çok konuşmacılar söz alacakmış.

Toplantıda üç ya da daha çok konuşmacı söz alacakmış.

Dışarıda iki insanlar seni soruyordu.

Dışarıda iki insan seni soruyordu.

§ "Birçok, biraz, herhangi, birkaç, hiçbir, her" gibi belgisiz sıfatların tamlayan olduğu sıfat tamlamalarında, adın tekil kullanılması gerekir. **Örnek :**

İhaleye birçok yerli ve yabancı firmalar katıldı.

İhaleye birçok yerli ve yabancı firma katıldı.

Hiçbir anne ve babaların buna itiraz edeceğini sanmam.

Hiçbir anne ve baba**nın** buna itiraz edeceğini sanmam.

§ "Her" belgisiz sıfatının tamlayan olduğu sıfat tamlamalarında, yüklemin olumsuz olması anlatım bozukluğu yaratır. **Örnek :**

Bu mevsimde her çeşit kuş avlanmayacaktır.

Bu mevsimde **hiçbir** çeşit kuş avlanmayacaktır.

Bu tarihlerde her grup sınavlarını aksatmayacak.

Bu tarihlerde **hiçbir** grup sınavlarını aksatmayacak.

Yapıları Yanlış Olan Sözcükler : Kimi zaman yapım eklerinin sözcüklere, kurallara uygun olarak seçilmemesinden dolayı, kimi zaman da eklerin yanlış seçilmesi nedeniyle sözcüklerin yapıları bozuk olur. Yanlış yapılandırılmış sözcükler, dil bilgisi kurallarına uymaz ve anlatım bozukluğu yaratır. **Örnek :**

Çocuğu iyi bir doktora **bakıtmak** gerekiyor.

Çocuğu iyi bir doktora **baktırmak** gerekiyor.

Alıkoyulan paketleri yarın postaya verelim.

Alıkonulan paketleri yarın postaya verelim.

Bu eşyaları **pahalılatmak** müşteri kaybına yol açar.

Bu eşyaları **pahalılaştırmak** müşteri kaybına yol açar.

Yanlış Ek Kullanımı : Bir sözcüğe, gelmesi gereken ekin dışında yanlış bir ekin getirilmesi de kimi zaman anlatım bozukluğuna yol açar. **Örnek :**

Sorun arkadaşlarımızın bizi bu konuda iyi aydınlatmamış **olduğundan** kaynaklanıyor.

Sorun arkadaşlarımızın bizi bu konuda iyi aydınlatmamış **olmasından** kaynaklanıyor.

Okuduklarını ezberlemek değil, tartışarak **özümlemesine** sağlamak gerekir.

Okuduklarını ezberlemek değil, tartışarak **özümlemesini** sağlamak gerekir.

Her ne kadar şehir dışına taşınmışsak bile beklenen rahatlığa **kavuşulmamıştır**.

Her ne kadar şehir dışına taşınmışsak bile beklenen rahatlığa kavuşamadık.

Noktalama Yanlışları : Noktalama işaretlerinin eksik ya da yanlış yerde kullanılması; cümleleri bir anlam belirsizliğine sürükleyebileceği gibi cümleden birden fazla anlam çıkmasına da yol açabilir. Bu nedenle noktalama işaretlerinin anlama etkileri ve kullanıldığı yerler iyi bilinmelidir. Yanlış kullanımlar ortaya çıkarsa amaçlanan anlama ulaşmak mümkün olmaz. Bu durumlar da cümlede bir anlatım bozukluğu yaratır **Örnek :**

Yabancı dükkandı eşyaları beğenmedi.

Yabancı, dükkandı eşyaları beğenmedi.

Bebekler için, ağlamak, açlık ve korku gibi durumların en doğal ve tek anlatım biçimidir.

Bebekler için ağlamak, açlık ve korku gibi durumların en doğal ve tek anlatım biçimidir.

Kadın şoförü şöyle bir süzdü.

Kadın, şoförü şöyle bir süzdü.